

դին թուով իրենց զարգացման գազաթնակէտին հասած լիբերթերէն շատերը հետագայ թուերով քայլ առ քայլ կը յետադիմեն ու կը շեղին իրենց ծրագրէն: Լիպոյս երբ որ այս կարգի լիբերթերէն պիտի չըլլայ «Սասուն», վասն զի տաղին թիւը (զոր միայն առջնին ունինք) ոչ շատ ճոխ բովանդակութիւն մը կը պարզէ առջնին եւ ոչ ալ գծած ծրագրին կէտ առ կէտ համապատասխանելու ջանացուած է, զոր անարդար էր պահանջին իսկ: Այս պատճառաւ ալ մեր կարծիքն է թէ «Սասուն» հետզհետէ պիտի բարձրանայ ու զարգանայ եւ ասպագային պիտի գնահատուի ու անհրաժեշտ լիբերթ դառնայ հայ ուսուցչաց մարմինը, որովհետեւ ծրագրի մէջ ունի «նուիրուիլ սխալ ըմբռնուած հայ ուսուցչութեան ասպարէզին», եւ «բարձրացնել հայ ուսուցչութեան մակարդակը», Ներկայ թուին մէջ իւր զոյնն ծրագրէն հետեւեալ նիւթերն են, որոնք ըստ ինքեան զանց առնուելու չէին քանի որ կ'ըսուի. «Սասուն» պիտի հրատարակէ մէկ իւրիւր հիւրանական Եկամտային մէջ անցնող բոլոր տեղեկութիւնները, Դարձեալ՝ «Սասուն» իւրաքանչիւր իւր պիտի բովանդակէ քաղաքական տեսութիւններ ամուսնական գէպերու շուրջը: Նոյնպէս՝ «Սասուն» իւր մէկ շաբաթականը պիտի ըլլայ սինգերական կարեւոր գիւտերու, լուրերու եւ նոր պատահարներու: Առաջին թուին մէջ (Մարտ) որչափ ալ զանց առնուած ըլլան ծրագրէն ինչ ինչ մասեր, սակայն եւ այնպէս 48 մեծագիր էջերէ բաղկացած այդ պրակը նիւթերու ճոխ բովանդակութիւն մը կը ներկայացընէ: Յետոյն շաբաթականը կ'ըսուի իրենց անհատական լուրերու, ինքնաշարժի եւ հիմնական գրութիւն մը պիտի ըլլայ, լեզուն բաւական նմանութիւն ունի Սրուանձտեանի լեզուին, եթէ աչք գոցենք մէկ երկու անձա՛հ բացատրութեանց, Հետաքրքրական է եւ քստմեցուցիչ Պրոֆ. Յովհաննէս Պուշկինի նկարագրած ոճրագործը իր միջին խորշերով, ֆիզիքական, իմացական ու բարոյական ընդհանր յատկանիշներով: Թշուախիցին ալ շարժած է «Սասունի» մէջ իւր հնարագէտ գրիչը. «Թող ինքն ալ գայ, ինքն ալ փորձէ՛ր ող՝ հայուն ցաւին յուսահատական փայլունքով» ճոցը կու տայ, բայց յանդուգն հրաւեր մըն է որ կը կարգայ: Կան նաեւ ոտանաւորներ Պրոֆ. Սորիկեանի եւ Երուսաղիմ Գուլանեանի: Վերջին երկուերէն, Գուլանեանի պատիւ կը բերէ. ստորագրութիւնը նիւթին

համեմատ է, կրակ ու բոց կը շնչէ տողերէն եւ բուն կորով մը: Ըստ հաճելի են այն մասերը, որ սիմպոլիստ արուեստէն անխառն են: «Սասուն» ամսական լիբերթին արտաքինն եւս գեղեցիկ է եւ վայելուչ եւ պատկերներով ալ զարգացուած է: Թարգմանութիւն եւ յարասեւութիւն կը մաղկենք ամսական լիբերթին յարգելի Հրատարակչին Տիգրան Սիւրմէեանի: Է. Է. Է.

2. ՎԵՐԱԳՐԱԾ ՀԵՐՈՒՆԵՆ ՎԵՐԱԵՐԱՆԵՐ

Ստացանք վարժարանիս 1908—1909 ուսումնական տարւոյ Ա. Կիսամեակի տեղեկագիրը, որուն նպատակն է վարժարանին յորելանին առթիւ գէթ աղօտ գաղափար մը տալ հասարակութեան այն հաստատութեան ներկայ վիճակի մասին, որուն յիսնամեակը պիտի տօնուի առաջիկայ յունիսին:

Ստացանք վարժարանիս կը ներկայացընենք տեղեկագրին կարեւոր կէտերը, վասն զի գիտենք թէ պատուաբեր են վարժարանին: 1908—1909 ուսումնական տարին սկսած է 1908 Սեպտ. 1: Աշակերտներու թիւը քաջալի Ժամակ 43 էր, դասարանները Գ. Գ. Ե. Ի, իսկ ուսուցիչները 4 հոգի: Նոյն Պատրիարքարանէն յանուն Պետերսբուրգի եկեղ. հոգաբարձութեան՝ վարժարանին նուիրուած 114 լիւրայի գումարն հասնելով՝ վանքին հոգաբարձութեան որոշմամբ Կիս. ին ընդունուեցան 17 աշակերտ եւս, որով աշակերտաց թիւը բարձրացաւ 60ի: Կուսակցութիւն հետեւեալ նիւթերը. Հայերէն, կրօն, եկեղ. պատմութիւն, տաճկերէն, գաղղիերէն, թուաբանութիւն եւ գրաճաշիւ, քննական գիտութիւնը, հայ դպր. պատմութիւն, ընդհ. եւ ազգ. պատմութիւն, աշխարհագրութիւն, գեղագրութիւն, գեագրութիւն, եկեղ. երաժշտութիւն, երգ: Մեծագը ուսիլի օրերն է. Ըսքաթական երեք անգամ իւրեղէն երկու անգամ մանդէն կերակուրներ, ճեպարձը՝ ապուր, ձուկ, ժածիկ, պանիր, մածուն եւս. իսկ պահոց օրերը. 2իթեղէն կերակուրներ, ոսպ, բակլա, լուրի, գետնախնձոր, կանանչեղէն: Լոգանք՝ միսն անգամ մը: Նշարանը՝ խիտ նեղ կու գայ (մանաւանդ գեղեցիկների աշակերտներու ընդունուելէն յետոյ) մահապանքը գրեթէ իրարու կպած. 450 քառ. արջն տարածութիւն՝ 60 աշակերտի համար: Դպրոցի շէնքը կառուցուած է 1880ին, միայնակ, խաբուր, նեղուածք, մանկավարժական արդի պահանջ

ներուն խիստ անհամապատասխան եւ փլեւելու վտանգին ենթակա: Դպրոցի տարեկան պիւտձէն՝ (ըստ նախահաշուի) 500 օսմ. իւրայ (մօտ 4500 ռուբլի) իւրաքանչիւր աշակերտի վրայ եղած տարեկան ծախքը 8 օսմ. իւրայ (մօտ 70 ռուբլի): Արգելադրութիւն՝ 29 աշակերտ վարագայ հաշուոյն (փանքի եկամուտներով), 15 աշակերտ Բեդեբարսկի բէ. հոգաբարձութեան 114 իւրայի հաշուոյն, 9 աշակերտ Տ. Կարասուլեանի մօտ 70 իւրայի, 3 աշակերտ փիւշման եղբարց մօտ 20 իւրայի, 2 աշակերտ յանուն Գաֆրէի որբախնամին (մօտ 15 իւրայի), 1 աշակերտ յանուն Լրանտ էֆ. Ազատեանի (5 իւրայի), 1 աշակերտ յանուն Միսաք էֆ. Նշիկեանի (5 իւրայի):

Երբեք Եւրոպայի Եւրոպայի Եւրոպայի:

1. Վանքն իր սաներու ծախքն հոգայէն զատ կը լրացնէ բարերարներու կողմէ բաց թողցած գումարի պակասորդը:

2. Վանք կամ դպրոցը դեֆիցիտ չունի:

3. Վարժարանն ունի 5ամեայ շրջան: Ա. Բ. դասարաններ 3 տարիէ ի վեր որոշուած է չպահել: Այս տարի բացառաբար չունինաւ Զ. դասարան: Շրջանաւարտները կարող են Տաճկահայոց եւ Ռուսահայոց միջնակարգ վարժարաններու, (ճեմարանի, Սասնաբանի եւն) Դ. դասարանի քննութիւն տալ, բացառու թեմամբ օտար լեզուներու:

«Թեեւ այս համառօտ տեղեկագիրը պատուարտուած տարուայ կէսին, չի կրնար ներկայացնել վարժարանին պատկերն իւր ստատիստիկական մանրամասնութիւններով — այդ կ'ըլլայ միայն ուս. տարւոյն վերջը, սակայն մեր նպատակն է գոնէ Թուրքիոյ հին բժիշկի օրով այնքան միտութեան մէջ փնտցած տաճկահայ հասարակական հաստատութիւններէն մէկը — վարագայ դպրոցը, գէթ հասարակութեան առաջ հանել առ այժմ իւր ընդհանուր գծերու մէջ»:

3. ԲԵՆԻ ՄԵ ԽՕՍԷ ԵՆԻՍ 1907 ԵՆ 1908 ԼՈՅՍՍ ՏԵՍԵՆԸ ՀԱՅԵՆԸ ԲԵՆԻԹԵՆԻՍ ԱՐԵՍ

«Հանդէս Ամսօրնայի» Եւրոպայի թուին մէջ թեպէս եւ քանցիք լիակատար ցանկ մը ներկայացնել՝ վերջին երկու տարիներուն մէջ լոյս տեսած ազգային թերթներուն, սակայն մեր աչքին վերիցեան ինչ ինչ հրատարակութիւններ,

գլխաւորաբար գաւառներու մէջ լոյս տեսնող պարբերականներ, որոնք դժբախտաբար մեզի գիւրամատչելի չըլլալուն, բնականաբար չէինք կրնար մեր կաշմած ցանկին մէջ առնուլ: Բաց աւել քանիսն էր թերթներ առուածք միայն ծանօթ են մեզի, ուստի կասկածելի կը լինան անոնց սկզբնաւորութեան եւ դադարման ժամանակը քանի ու չենք ստացած: Թաղարկով յառաջ կը բերենք ազգային թերթներու երկրորդ ցանկ մը եւս, քաղելով զանազան լրագիրներէ: Մեր այս ցանկը կազմուլ ժամանակ մեծապէս օգտուեցանք «Երթանք» (1909) 1.թիւին մէջ՝ Տեղական մամուլը ազատութիւնից յետոյ վերնագրով յօդուածէն «Հուր, ստորագրութեամբ: Արով շատ մը կասկածելի կէտեր կը լուսաւորուին եւ թիրիմացութիւններ կը սրբագրուին: Հատ բաղձալի էր երկէ Թարգմանք բանասերները լրագրական ծանուցագիրներով ծանօթացնեն ամէն անգամուն նոր լոյս տեսած գաւառական թերթներն եւս, որոնք առանց նշանակութեան չեն հայ լրագրութեան պատմութեան համար:

«Ազգային» Ամսօրնայի սկսած 1907 Սեպ. Արմէնականներէն. դադարած 1908 Ապրիլ 1: Ընդ ամէնը 7 թիւ:

«Ազգային» Լոյս. խմբարտիպ սկսած 1908 Կարին: Չենք ստացած:

«Արշակ. Հարաւորութիւն», սկսած 1908 Դեկ. 29. Կ.Պոլսի: Արտօնատէր՝ Ալէքսան Միսաքեան: Հայ-ոսկրագիտական դաշնակցական կուսակցութեան կը պատկանի թերթն, որ կը շարունակուի տակաւին:

«Առաջ» խմբարտիպ սկսած եւ դադարած 1907 Վան: Լոյս տեսած է միայն 2 թիւ: Հնչական ուղղութեամբ:

«Առաջ խմբարտիպ. սկսած 1908 Դեկ. 14, Կ.Պ. Արտօնատէր՝ Ժպիտ: Ստացած ենք թ. 1:

«Արշակ» կամ «Արշակ» Կիսամասութիւն, սկսած 1908 Նոյ. 1 վարագայ մէջ՝ խմբարտիպ: Թերթն կը շարունակուի տակաւին. յայժմ լոյս տեսած է 5 թիւ: Հրատարակիչք՝ Արմէնականք:

«Գեղարեւոյ» Նախնաբար ամսօրնայի սկսած 1908 Մարտ 1 Թիֆլիս. ջայժմ երկու թիւ լոյս տեսած է: Խմբ. Հրատ. Գարեգին Լեւոնեան: Այս թերթին վրայ առանձին:

«Երթանք», սկսած 1908 Բուքուրս վան: խմբարտիպ: Երկու թիւ լոյս տեսնելէն ետքը՝ դադարած է: Դաշնակցական: Չենք ստացած: